

PROF. VACLOVAS BIRŽISKA

SENIAUSIOJI LIETUVIŠKOJI KNYGA, IŠSPAUDINTA VILNIUJE

1841 m. T. Narbutui savo Lietuvos istorijos IX tome paskelbus žinią apie jo tariamai matytą knygą "Wyprawa duszy na tamten swiat", išspausdintą Vilniuje 1533 m. Andriaus Lesicio spaustuvelyje, kurios tekstas, esą, buvęs išspausdintas lenkiškai, lietuviškai ir vokiškai, ilgai ši knyga buvo laikoma seniausiąja knyga su lietuvišku tekstu. Tačiau jau 1840 m. istorikas J. Jaroševičius buvo įrodęs, kad kita Narbuto žinia, jo ankščiau paskelbta, apie toje pat spaustuvelyje išspausdintą 1555 m. lenkišką Lorichiuso knygą buvo tik Narbuto pramanyta, nes tikruomoje ji buvo išspausdinta ne Vilniuje, bet Krokuvoje ir pas kitą spaustuvininką. Bet vis dėlto dėl šios "Wyprawy", nors ir jos niekas, be paties Narbuto, nebuvo matęs, jis nebuvo kaltinamas žinią sufalsifikavęs, tik buvo laikoma, kad jis suklydęs, nurodydamas jos pasirodymo metus, kadangi yra tikrai žinoma, jog laikotarpis tarp 1525 m., kada Vilniuje trumpą laiką dirbo Skorinos spaustuvelyje, ir 1570 metų pradžios, kada čia įsikūrė Radvilos spaustuvelyje apskritai spaustuvelyje nebuvo. Bet jau šio karo metu man pavyko išaiškinti Narbuto žinios šaltinį man į rankas patekus knygai visiškai tokio pat pavadinimo, kaip nurodė Narbutas, ir kurios pabaigoje yra pridėtas Ritualas su krikšto ir jungtinių formulėmis, be kitų kalbų, ir lietuviškai, taigi taip pat, kaip Narbuto. Bet yra ir mažas skirtumas: knyga buvo išspausdinta ne Vilniuje, bet Lvoje, visai kitose spaustuvelyje ir ne 1533 m., bet 1742 m. Taigi Narbutas sąmoningai pakeitė metus, spausdinimo vietą ir pramane niekada nebuvusį spaustuvininką, norėdamas įrodyti, kad Vilniuje jau apie XVI amžiaus vidurį dirbusi veikli spaustuvelyje.

Narbuto falsifikatui atkritis, seniausiu Vilniuje išspausdintu lietuvišku tekstu teko laikyti aną 1589 m. lietuvišką tekstą, o seniausią lietuvišką knygą Vilniuje 1595 m. Daukšos katekizmą. Bet ir šis įsitikinimas pirmą kartą pasidarė abejotinas, kada K. Jablonskis surado vieną seną inventorių iš 1596.1.23 (ši inventorių vėliau jis paskelbė 1934 m. išspausdintame "Istorijos Archyvo" I tome, kur, aprašant Motiejaus Vitkovskio Krasovo dvaro turta, be kito ko, pažymėta ir "lentynė su knygomis, toje lentynėje lenkų dvasinė postilė, apiplėštas katekizmas, senos lietuviškos dvasinės maldos" ("modlitvy litovskie duchovnye stare" — inventorių surašytas oficialine gudų cerkvinės kalba). Kadangi inventorių buvo surašytas 1596 m. pradžioje, tai čia minimoji lietuviška knyga negalėjo būti 1595 m. pabaigoje išspausdintas Daukšos katekizmas, kuriam negalėjo būti pritaikintas požymis "stare". Žinoma, čia galėjo būti ir kokia Karaliaučiuje išspausdinta lietuviška knyga, bet tai galėjęs būti ir pėdsakas kokios nežinomos katalikiškos lietuviškos knygos, išspausdintos Vilniuje.

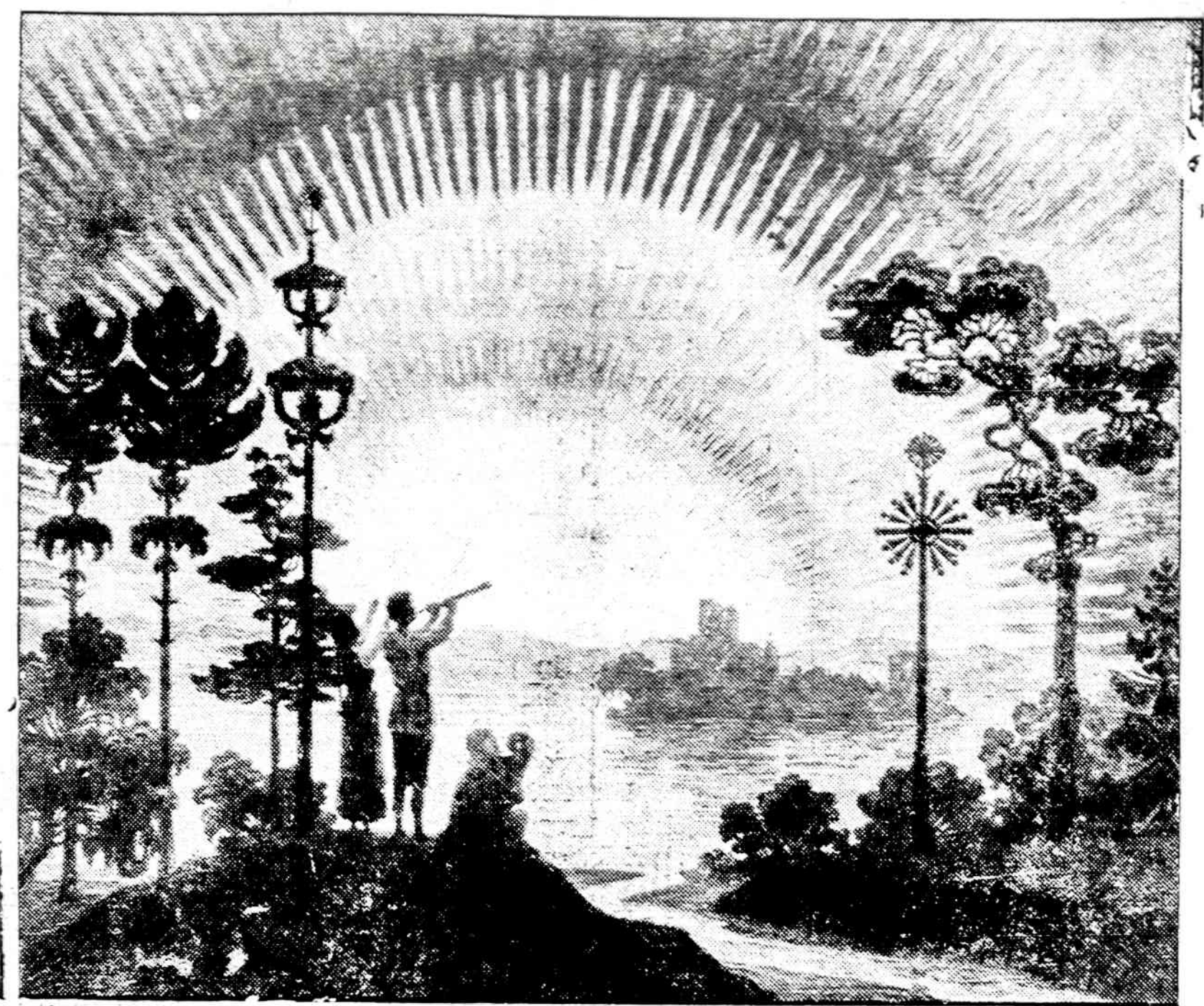
Tikrai, atrodė, kiek keista ir nesuprantama, kodėl Lietuvos centre, Vilniuje, tuo laiku apsupant lietuviškai kalbančios liaudies, 1585 m. buvo išspausdinti latviškas ir gudųškas Canisius katekizmo vertimai, o lietuviui turėjo dar dešimt metų laukti savo pirmosios katalikiškos knygos ir tai tuo laiku, kada, kaip jau mūsų laikais paaiškėjo, M. Daukša apie tą laiką pradėjo verstį lietuvių kalba Vujko

Postilę (Daukša mirusį 1585 m. popiežių Grigijų XIII keliose 1599 m. išspausdintos savo Postilės vietose nurodo jį esant dar gyvą, nors, be abejo, turėjo gerai žinoti, kada tas popiežius mirė). Taigi apie tą laiką, be abejo, jau susirūpinta ir lietuviškos katalikiškos literatūros paruošimu, o čia atrodo lyg ir nebuvo kam atlikti kad ir tokio nesudėtingo darbo, kaip katekizmo vertimas. Tikrumoje buvo kitaip. Netrukus po to laiko, kada K. Jablonskis paskelbė aną inventorių, atsirado ir tiesioginių įrodymų, kad maždaug tuo pačiu laiku, kai Canisius katekizmas buvo išverstas į latvių kalbą, pasirodė ir jo lietuviškas vertimas. 1936 m. I tome žurnalo "Studi Baltici" prof. J. Gerulis paskelbė straipsnį "Zu Johannes Bretke", kuriame, be kito ko, priedaše prie p. 52 pateiktą ištrauką iš Karaliaučiaus valstybiname archyve surasto Karaliaučiaus tarybų rašto margrafui Jurgiui Pridrikui, kuriame jie 1589.X.14 prašė paskubinti J. Bretkino Postilės spausdinimą, nes, esą, "katalikai jau išspausdino Canisius katekizmą lietuviškai ir jį žmonėse išplatino" (raštas rašytas vokiškai).

Pagaliau, V. Falkenhahn savo 1941 m. išspausdintoje monografijoje apie Bretkuną ne tik pilnai išspausdin o aną Prūsijos tarybų raštą, bet paskelbė ir kitą, tuo pačiu reikalu rašytą, raštą, kurį lietuvių protestantų kunigų konferencija Ragaineje įteikė 1600.VI.1 valdžiai. Čia konferencijos dalyviai rašo apie "nuodingasias lietuviškas knygas", kurias katalikai platina Mažosios Lietuvos lietuvių tarpe. Šios autentiškos žinios, kuriose yra nurodytas ir autorius, ir knygos pobūdis, jau negali jokios abejonės kelti, jei bent galėtų būti nevisiškai patikima antroji žinia, kurioje kalbama ne apie vieną kurią knygą, bet apie knygas, nes greičiausia, kad ir konferencijos dalyviai rėmėsi tuo pačiu raštu iš 1589 m. ir, galimas daiktas, sąmoningai kiek sutirštino spalvas, kad labiau įbaugintų valdžią katalikiškos propagandos Mažosioje Lietuvoje bauba ir tuo būdu priverstų ją greičiau asignuoti lėšų, reikalingų Postilei išspausdinti. Ši taktika be pėdsakų neliko: pinigai buvo tuojau asignuoti, ir Postilė buvo išspausdinta dar tais pačiais 1590 metais.

Pavykus nustatyti, kad Canisius katekizmas tikrai buvo ir lietuviškai išspausdintas, vis dėlto, kol ne vienas jo egzempliorius nėra surastas, dėl jo dar kyla eilė abejonių: kodėl jis buvo visų pamirštas ir pačioje Didžiojoje Lietuvoje niekur nebuvo minimas? kur jis buvo išspausdintas? kada? kas jį lietuviškai išvertė? Ne į visus tuos klausimus šiuo laiku galima su vienodu tikrumu atsakyti, tačiau jau yra kiek medžiagos norintiems apytikriai spėjimams. Pirmiausia, dabar pasirodė, kad jis ir Lietuvoje buvo ir minimas, ir žinomas, tik mes tas žinias ar neteisingai aiškinom, ar apskritai nemokėjom surasti. 1605 m. Lėdesmos katekizmo vertėjas (Sirvydas?) prakalboje prie savo vertimo, minėdamas katekizmą, kuris "Lietuvai savo prigimtu liezuviu buvo perguldytas", nurodo, kad šis katekizmas nežinia kaip yra "nugaiszyntas".

Jau seniai žinomoji prakalba, ligi susirado žinios apie lietuvišką Canisius katekizmą, visų buvo aiškinama ta prasme, kad čia prakalbos autorius kalba apie dingusį Daukšos katekizmą. Bet nebuvo atkreiptas dėmesys į tai,



A. ZMUIDZINAVICIUS

"RYTAS"

kad Daukšos katekizmas ne nebuvo dingęs, ir vienas jo egzempliorius buvo Lietuvoje išsaugotas ligi 1915 m. Nežinoma, kad čia kalbama apie katekizmą, parašytą "Lietuvai", t. y. Vilniaus vyskupijai, tuo tarpu kai Daukšos katekizmas buvo skiriamas specialiai Žemaičių vyskupijai. Šio tvirtinimo nesulgynta apie dingusį katekizmą su kita tos pačios prakalbos vieta, kur pats vertėjas kalba apie Daukšos katekizmą, kaip apie ne tik jam, bet ir kitiems labai gerai žinomą knygą. Pagaliau, kaip aiškėja iš Daukšos katekizmo teksto sugretinimo su 1605 m. katekizmu, paskutiniojo vertėju Daukšos katekizmas ne tik kad nebuvo "nugaiszyntas", bet verdamas jis tiesiog jį laikė po akim ir ne tiek savarankiškai, kiek taisy, sekdamas kiekvieną Daukšos katekizmo žodį ir sakinį ir keisdamas "žemaitišką" Daukšos tekstus "lietuviškais": jis tik stengėsi Daukšos katekizmą pritaikinti Vilniaus vyskupijai. Tuo būdu su 1605 m. katekizmo prakalba atsitiko beveik tas pats, kas ir su Bretkino prakalba prie jo 1589 m. giesmyno, kur jis aiškiai nurodė į Mažvydo 1566 ir 1570 m. giesmynus, bet, kol tie giesmynai nebuvo surasti, visi Bretkino žodžiai buvo perkeliama į anas giesmes, kurios buvo išspausdintos 1547 m. katekizme. Bet suvirsdar ir oficialių katalikiškų šaltinių, kurie be abejo, apie patį katekizmą kalba. 1602 m. Vilniaus vyskupijos kunigų sinodas aiškiai mini lietuviškai išverstus Canisius arba Lėdesmos katekizmus, nors iš šio nuotarišo dar nėra visai aišku, ar čia kalbama apie jau išspausdintą katekizmą vartojimą, ar tik pageidavimą, kad jie būtų išversti. Bet mano 1941 m. surastieji spausdinti 1633 m. Vilniaus vyskupijos kunigų sinodo protokoliai jau su visu griežtumu reikalauja,

kad visi vyskupijos klebonai vartotų lietuviškai išverstus tuos pačius Canisius ir Lėdesmos katekizmus ("volumus ut quilibet parochorum habeat Catechismum Canisii vel Ledenae Lituanice translatus"). Aišku, kad čia negali būti reikalaujama iš klebonų, kad kiekvienas jų savarankiškai tuos katekizmus verstų, bet kalbama apie jau išspausdintus katekizmus. Tuo būdu, nors 1605 metų katekizmo vertėjas ir laikė jį "nugaiszyntą", vis dėlto jo bent tiek galėjo dar išsilikti, kad užteko ir visoms lietuviškomis Vilniaus vyskupijos parapijoms. Bet bendrą jo išnykimą galima būtų išaiškinti tuo, kad greičiausia 1589 m. žymus jo egzempliorius skačius buvo pasiūstas platininti į Mažąją Lietuvą. Tai išaiškintų ir kilusią prieš jį Prūsijos tarybų ir Ragainės konferencijos dalyvių baimę. Jei katekizmas nebūtų ten išplatintas, tai netektų juo ir rūpintis, kaip nesirūpinta vėliau spausdintomis katalikiškomis knygomis. Ir manau nesuklysiu prileidęs, kad jis todėl ir buvo "nugaiszyntas", jog jį visą išrankiojo ir sunaikino patys Mažosios Lietuvos protestantų kunigai.

Jei katekizmas buvo išplatintas 1589 m., tai iš to dar negalima daryti išvados, kad jis tik tais metais buvo išspausdintas. Visai galima daiktas, kad visi trys Canisius katekizmo vertimai — lietuviškas, latviškas ir gudiškas — buvo išspausdinti tais pačiais 1585 m. Vilniuje ir toje pačioje Danieliaus iš Lėdesmos spaustuvelyje. Bet neturėdami dar nė vieno to katekizmo egzemplioriaus, į tą klausimą šiuo tarpu negalime kategoriškai nieko atsakyti, lygiai taip pat, kaip negalime pasakyti, kas jį lietuviškai išvertė. Iš Vilniaus sinodo protokolų matyti, kad šis katekizmas buvo skiriamas Vilniaus vyskupijai, juo labiau, kad

Nemarginti margučiai

Kiaušinis savo konstrukcija, forma ir turiniu yra laikomas stebėtinai tobulu gamtos padaru su tiksliai pasikartojančiomis tomis pačiomis savybėmis. Bet pasitaiko ir išimčių. Ripley mazoniejaus "Believe It or Not" savio leidiniuose rašo apie tokias išimtis.

Vienas White Oak, Ohio, ūkininkas pranešė, kad jo kalakutė Didįjį penktadienį padėjo kiaušinį su aiškiu baltu kryžiumi juodame apskritume ant kėvalo, o Bargersville, Indianoje, ūkininkas ir jo šeima gavo iš savo vištos kiaušinį, tarsi dovana: ant jo buvo aiškiai matomos MBGDR raidės. Tomis raidėmis prasideda to ūkininko šeimos narių vardai.

Missouri valstijoje Marshall vietovės ūkininko višta tikrai žinojo ką daryti: ji pabėdė į Barnyard's Hall of Fame vartus ir padėjo tuščią kiaušinį — vien kevalą. Rogersville, Tennessee, višta irgi žinojo Valentino šventės prasmę ir tos dienos papročius: ji padėjo širdies formos kiaušinį. Newark, N. J., višta pakėlė pakelę maistą prieš nusistovėjusias formas ir padėjo kiaušinį citrinos išvaizdos formos. Jo turinys buvo senoviškas. Viena Norvegijos antelė susimaišė spalvose. Ji padėjo kiaušinį su juodu baltymu. Plainview, Texas, ūkininkas ga-

lėtų būti paskelbtas šaškių ar šachmatų meistras. Jo višta padėjo kiaušinį: išmargintą kaip tų žaidimų lentą.

Išsilikę XVII amžiaus Žemaičių vyskupijos protokoliai apie jį nieko nesako. Taigi, greičiausiai, jo nevertė Daukša, kuris ruošė ir leido savo knygas Žemaičių vyskupijai, nors pats kilimo nebuvo grynas žemaitis. Kita vertus, jei jis būtų jį vertęs, tai bent vienoje savo knygoje būtų jį paminėjęs. Taip pat abejotina, kad jį būtų vertęs ir Merkėlis Giedraitis, kuris, kad ir buvo augštaitis, bet, tapęs Žemaičių vyskupu, buvo susirūpinęs tik savo vyskupijai skiriamąja literatūra. Galėjo vertėju būti ir Mikalojus Pacas, kuris katekizmo pasirodymo metu gyveno Vilniuje ir tik vyskupui Giedraičiui mirus išėjo į Žemaitiją Giedraičio postui užimti. Kaip jau buvo mano rašyta "Žingsnių" N. 9-me, galimas daiktas, kad Pacas nebuvo svetimas lietuvių literatūrai, ir gali būti, kad jis ir parašė aną, ten minėtąjį, lietuvišką eilėraštį. Bet kol neturime nė vieno to katekizmo egzemplioriaus, ar kol nesurisradome dokumentinių įrodymų, kalbančių apie vertėją, tol nieko tikro apie jį pasakyti negalėsime.

VYTAUTĖ ŽILINSKAITE

APIE ATEITIES MIESTUS

Ateities miestai — beveik realus daiktas. Architektai pateikia vis daugiau tokių miestų supergigantų projektų, nuo jų mąstymo svaigsta galva! Tuose ateities miestuose — Parabolėse, Piramidėse, Bokštuose — esą, gyvensiąs ateities žmogus, nes jis pats, žinia, neįstengsias suprojektuoti namų ir gatvių: ne jo nosiai!

Ateities miestai supergigantai, esą, bus pastatyti po penkiasdešimties šimto metų; šis tikslas terminas drauge pasako, kada atsirastis ateities žmogus, to miesto naujakuris. Ką gi, laiko jam atsirasti liko ne tiek jau daug: metas visom jėgom klibti į darbą, kad spėtume išauginti tą ateities žmogų, nes kitaip būsimieji miestai liks tušti ir nebus kam užmokėti už asenizaciją ir kabančius sodus, nebus kam gadinėti liftų ir šluoti riedančių šaligatvių... Ak, ne, nepadarysime tokio akibrokšto ateities miestams; jau ir dabar vieną kitą mūsų amžininką galima būtų apgyvendinti ateities priemiestyje, — turime šitokių žmonių. Tai žmonės, kurie žiūri į ateitį, o ne į dabartį, tai toliaregiai su — 19 dioptrijų stiklais. Štai tokiam rytykščiui ir bus visų pirma įteiktas buto su kabančiu sodu orderis.

Paradoksalu, bet ateities žmogus sutikau mažame, apmūsojusiame miestelyje, kurio dar nepalietė didžiosios statybos, bet kuris, kaip vėliau išaiškėjo, buvo kupinas jų romantiškojo pokio. Atvykau čia su komandieriu. Norėdama ją atsižymėti, užsukau pas vietinės valdžios atstovą. (Užbėgdama už akių, pasakysiu, kad jis ir buvo ateities žmogus). Jis ilgai graižė antspaudą violetinio rašalo permerktame paralone, dar ilgai pūtė iš burnos šiltą garą į guminių ratą, o jo nedidelės, skvarbos akys tiriamai varstė mane. Pagaliau ateities žmogus pripažindė antspaudą prie komandieruotės, pasirašė ir atsargiai paklausė:

— Jūs... ilgam pas mus?
— Tiek, kiek komandiruotė yra nurodėta, — išsiskindama sumurmėjau.
— Tikriausiai ketinate pasižvalgyti po mūsų miestelį?
— Gal ir apsidairysiu, — neatsiškai numykiau.
— O po to aprašysite? — Jo akys persmėlė mane.

lėtų būti paskelbtas šaškių ar šachmatų meistras. Jo višta padėjo kiaušinį: išmargintą kaip tų žaidimų lentą.

Išsilikę XVII amžiaus Žemaičių vyskupijos protokoliai apie jį nieko nesako. Taigi, greičiausiai, jo nevertė Daukša, kuris ruošė ir leido savo knygas Žemaičių vyskupijai, nors pats kilimo nebuvo grynas žemaitis. Kita vertus, jei jis būtų jį vertęs, tai bent vienoje savo knygoje būtų jį paminėjęs. Taip pat abejotina, kad jį būtų vertęs ir Merkėlis Giedraitis, kuris, kad ir buvo augštaitis, bet, tapęs Žemaičių vyskupu, buvo susirūpinęs tik savo vyskupijai skiriamąja literatūra. Galėjo vertėju būti ir Mikalojus Pacas, kuris katekizmo pasirodymo metu gyveno Vilniuje ir tik vyskupui Giedraičiui mirus išėjo į Žemaitiją Giedraičio postui užimti. Kaip jau buvo mano rašyta "Žingsnių" N. 9-me, galimas daiktas, kad Pacas nebuvo svetimas lietuvių literatūrai, ir gali būti, kad jis ir parašė aną, ten minėtąjį, lietuvišką eilėraštį. Bet kol neturime nė vieno to katekizmo egzemplioriaus, ar kol nesurisradome dokumentinių įrodymų, kalbančių apie vertėją, tol nieko tikro apie jį pasakyti negalėsime.

Linksmų Velykų ir tvirtų margučių!

Lakūnas J. Barnes Anglijoje parašė savo paskutinę valią — testamentą ant kiaušinio. Somerset House teismas Londone patvirtino testamentą ir tą kiaušinį prijungė prie bylos. Gal neįtikėtinausia istorija atėjo taip pat iš Anglijos. Naminio karvelio kiaušiniai buvo nuvežti į kitą miestelį ir ten išperėti balandukai. Kai jie pradėjo skraidyti, jie sugrįžo į tą miestelį ir jį tuos namus, kur buvo padėti kiaušiniai, iš kurių jie buvo išperėti.

Linksmų Velykų ir tvirtų margučių!

— Gal... — nutęsiau.
— Jeigu taip, — ateities žmogus atsistojo. — aš jus palydėsiu ir pats aprodysiu žymesnius objektus.

— O ne, negaiskite, — greit atsakiau. — Sugebėsiu ir pati susiorientuoti, be to, turiu dar užsukti į vieną vietą...

Mano atsakymas paveikė ateities žmogus bemat užsimaukšlino kepurę ir užsigobė apsiaustu. Neliko nieko kito, kaip jo lydimai, vykti į "žymesnių objektų apžiūrą".

Diena pasitaikė vėjuota; gatvėje smagiai ridinėjosi popiergaliai, šiaudai ir plunksnos. Akmeniniame grindinyje žiojėjo duobės, šaligatvio plytos buvo susiklaipiusios, su daugybe properšų.

— Tai tą vieną gatvę teturite? — paklausiau ir mintyse pridūriau: "Ir tos pačios nesugebate sutvarkyti!"

Ateities žmogus atsakė ne iš karto. Jis stabtelėjo. Susimąstęs pažvelgė į proferą. Nupurtė nuo kiškos prilipusį šiaudą. Ir tarė:

— Kol kas tėra viena gatvė. Bet, atvykusi po dvidešimties metų, išsivysite čia platų prospektą, kertamą aštuonių alėjų. Alėjose os sekvojos, plačiuose spalvotuose šaligatviuose mirgės dviaukščiai ledų vežimėliai. Kitame prospekto gale, — parodė smarku, — įsiterps pasažas. — Jis įkvėpė oro. — Trys pasažai!

Priėjome miestelio užkandinę. Į jos atlapotas duris zulinosi degloji. Durų angoje juodavo debesys musių; pro jį vos galėjai įžiūrėti apniaukštą stailę, aplink kurį skeryčiojosi keletą girtuoklių, ir bufeta su "menke tomažuose". Mano palydovas, žiūrėdamas į paršavadę, reikšmingai palingavo galvą, ir jo akyse tvystelėjo svajonių žiburys.

— Būsimoje tūkstančio penkių šimtų vietų valgykloje, — tarsi sau sumurmėjo jis, — vienu metu galės papiegti visi miesto dirbantieji ir nedirbantieji. Trisdešimt šeši patiekalai vien iš kaulienos — neriba... — Jis atsainiai nubraukė nuo kakto musę sulig cepelinu. — Prie valgyglos prisiliejęs baras bus mėgstamiausia abstinentų vietelė...

Mes jau priėjome būsimuosius pasažus. Šalia vieno niūkojo suklypęs namiūškis, ant durų kabojo spyna ir susiraitęs skelbimas: šendėn klibe šokei, veikš džezas.

— Čionai, — pabarškino krumplių ir spynų Svajotojas, — Opeiros ir baletų teatro užuomazga. Dvi sukaamos scenos profesionalams ir trylikai salių saviškiečiai. — Jis droviai nuoleido akis: — Pradėsime nuo Šekspyro...

Stabtelėjome šalia didelės plynės — miestelio aikštės. Kurnekur kėpsojo tųvų likučiai: vėjas nešė smėlį ir šiukšles tiesiai į akis. Ateities žmogus užsimerkė.

— Čia, — tarė, — drieksis centrinė aikštė. Iš vienos pusės šlaimės šimtametis parkas su atrakcionais, tviskės neono reklamos, iš kitos — stiebsis dangoraižis iš stiklo ir plieno... Apačioje — metro, ant stogo — hipodromas. Hipodrome baseinas, kuriame pliuskensis vaikučiai, laukdami kosminiais diržabliais grįžtančių tėvelių, o diržabliuose...

— Aš neramiai apsidairiau ir užsikirsdamas nutraukiau: — O kur... sakykite... — Mano veidus išpylė raudonis. — Kur...

Svajotojas negirdėjo: jis kažka murmėjo ir lankstė pirštus, skaičiuodamas kosminius diržablius.

(Nukelta į 2 psl.)



APIE ATEITIES MIESTUS

(Atkelta iš 1 psl.)

— Atleiskite, — ilgiau nebe-galėjau, — o kur čia... tualetas?
— Tualetas? — Jis romantiš-kai nusišypsojo. — Kairėje hi-podromo pusėje. Štiko vitražai, perlamoto rankena, marmuro kriauklė. Tuzinas kriauklių!

— Kada... bus?
— Po septyniolikos metų.
— Atsiprašau, bet taip ilgai laukti...

Ir tekina pasileidau į gretimą miestą — be ateities žmogaus, užtat su tualetu!

(iš Vilnių išleisto humoreskų rinktinės Karuselėje)

ALGIRDAS GUSTAITIS

Ar tai buvo lietuvių tautos klaida?

Gen. T. Daukanto knyga "Kelio į Vilnių beiškant"

Generolas T. Daukantas buvo Lietuvos Krašto Apsaugos mi-nisteris, Vytauto Didžiojo uni-versiteto geografinės profeso-rius, Lietuvos Atstovas Pietų Amerikai, "Trimito" žurnalo redaktorius, eilės leidinių ben-dradarbis ir t. t.

Ilgus metus ieškojau gen. Te-odoro Daukanto parašytos kny-gos Kelio į Vilnių beiškant. Ji atspausdinta slaptyvardžiu Daly-va. Pagaliau rasta kreipiausi į "Argentinijos Lietuvių Balso" lei-dyklą ir redakciją Buenos Aires, Argentinoje adresu: J. L. Suárez

5684 (Suc. 39, Buenos Aires. Netrukus laikraščio redaktorius Kastantas Norkus mano pageida-vimą paskelbė "ALB" nr. 1401, 1971.X.7 d. užvardinęs: Kas tu-ri atliekamą Daukanto kūrinių? Ir toks tekstas: "Gen. T. Dau-kantas, būdamas Lietuvos at-stovu Argentinoje, parašė kny-gą — Kelio į Vilnių beiškant. Jos idėja nepatikto tuometinei Lietuvos vyriausybei ir Kauno muitinė visą siuntą grąžino Ar-gentinon.

Cia tik dalis buvo išpirta iš muitinės. Visus A. L. Balso įsi-gytus egzempliorius išdalinome mūsų prenumeratams. Lika tik vienas egz. archyvu.

Dabar (mano vardas, pavar-dė) nori gauti kelis to veikalų egzempliorius, parenczavimui ir patalpimui į JAV bibliote-kas. Kas turi atliekamą egz. ma-lonėlę pasiusiti...

Žmonės ne visad saugo kny-gas, o saugantieji nesuinterineja paprašiusiems. Betgi maloniam nusteimui 1972.I.15 d. gavau registruotą siuntą iš Argentinos. Gerbiamas Petras Mačiulis iš Avellaneda, Buenos Aires pado-vanojo jo turėtą, minėtą, knygą.

Knyga išleista 1934 m. Buenos Aires, Argentinoje. Kaina 2 pe-zai. Leidėjas nepažymėtas, bet kitoje titulinio lapo pusėje yra įrašas: Talleres Graficos de Kraslovsky y Pertzovsky. Va-lentin Gomez 2719, Buenos Ai-res. Įprastinio knygos formato. 3, 4, 5 psl. yra Skaitytajui pa-aiškinimas. Nuo 7 psl. iki 181 yra pats knygos tekstas. 182 psl. Chronologija įvadui. 183, 184 psl. Raštija įvadui 185—187 psl. Raštija Pirmajai daliai, I-XV skiltims. 188—191 psl. yra knygos Turinys. Knyga stores-nio popieriaus žaliais viršelais, nelygiai apipiaustyta. Prasto po-pieriaus, nuo laiko jau pageltu-si. Paskutiniame, 191 psl.: Bue-nos Aires, 1934 m. rugpjūčio 21 d. Tiražas nepažymėtas.

Kiek tos knygos egz. yra Lie-tuvoje, Amerikoje ir kitur?

Paziūrėkime, ką autorius joje rašo. Nepamirškime, tuo lai-ku Lietuvos sostinė Vilnius buvo Lenkijos okupuotas ir pagrindi-nis Lietuvos politikos tikslas bu-vo išvaduoti Vilnių. Dabar Vil-nius yra okupuotas Lietuvos te-ritorijoje ir lietuviai turi kitų politinių paimavų bei didesnių siekimų prileidžiant, kad Vilnius yra neatsijamai sujungtas su Lietuva ir jo atgavimui nereik-čia ieškoti kelių, jie pažymėti netgi turistiniuose žemėlapiuo-se.

Knygoje paliesti istoriniai, geografiniai klausimai.

II Pasaulinio karo laiku gen. Daukantas siekė didesnės Lie-tuvos ir manė netrukus Lietu-va bus didesnė. Tuo klausimu rašiau "Kario" žurnalo nr. 6 (1473), 1971 m.

Skaitytajui

Gen. T. Daukantas pirmą sa-vo knygos skyrelį Skaitytajui pradeda taip:

"1927 m. pradžioje anglų mi-nisteris p. Vaughan, Kaune bū-damas paklausė: "Jei tamstai pavestų Vilniaus klausimo spren-dimą, kaip tamsta darytum?" Pirmo to daug galvojęs apie Vil-niaus išvadavimo būdą, žmogus tada realiai pajuto visą klausimo keblumą ir aibę prieštaravimų jame, tiek aiškiai matomų, tiek glūdinių paslaptų" (3 psl.).

Po kelių dešimčių metų po knygos pasirodymo klausimas tebėra aktualus, jei galvosime ne vien apie Vilniaus miestą, bet ir apie platesnius Vilniaus trau-kai ir Vilniaus aplinkai turinčius priklausyti plotus.

Šiandien negalime kalbėti vien apie Vilnių: turime galvoti apie Lietuvos išlaisvinimą, apie teisė-tai mums turinčią priklausyti te-ritoriją Rytuose, Pietuose ir Va-kaurose. Bandykime žodį "Vil-nius" pritaikinti platesnei sa-vokai.

Betgi netrukus po to sakinio

autorius parašė, esą Lenkija, kaip ir Lietuva, negalincios pa-statyti to klausimo išsprendimo plotmėje. Čia yra žiaurūs gen. Daukanto praraišys, nes lietu-čiai niekad nesutiko ir niekad nesutiks, kad Vilnius priklausy-tų kitiems. Gal vien dėl šio liapsuso gen. Daukanto knyga galėjo nepaieiti pro Lietuvos cenzūrą. Tada geriau atsimin-tina tuolaikinėse sąlygose, kai Vilniaus ir jo atgavimo reikalus buvo karštas visur: mokyklose, įstaigose, spaudoje, politikoje, kariuomenėje, šauliuose, skau-tuose, visur, visur.

Dėl prieštaravimų autorius taip sako:

"Kas paims šitą knygą skaity-ti, ras joje daug prieštaravimų. Tai nėra atsitiktinas dalykas. Prisižiūrėkime, kaip yra mūsų pačių gyvenime. Viena grai-kių mite atpasakojama, kaip dei-vės — Perkios verpia žmogaus gyvenimo siūlą. Deivių rankos juda tai sen, tai ten, įvairiomis kryptimis, bet iš jų priešingų svyravimų siūlas tęsiasi viena linkme. Istorinės evoliucijos siūlas dažnai traukiasi iš prieš-taravimų sūkuriu. Neveikime jų, nebajokime jų. Suprastas, įvertintas prieštaravimas, pri-imtas į bendrąją kaskuliaciją, ne kiek neapsunkina, o dažnai pa-lengvina galutiną sprendimą. Be prieštaravimų nebūtų gyvenimi-mo". (4 psl.).

Išvadas

Šis skyrius padalintas į: Apie ką kalbama, Kas mums yra is-torija, Dėl mūsų prosenių senų senovės, Gotų ir Girulių valsty-bės kūryba.

"Kad mokėtume išvaduoti Vil-nių, reikia žinoti kaip jį prara-dome, reikia suprasti, kodėl jo netekome" (7): Aš pasakysčiau ne kodėl jo netekome, bet kaip jo netekome.

Samprotauja: "Mums trūko politinės nuovokos. Dėlto turi-me politikos metodų išmokyti iš kitų, o mūsų istorija turi paro-dyti senas padarytas klaidas". (8). Žiaurių politinių ne tik klai-dų, bet kvailysčių, padarytų ta-riamos baimės dėka, Vokiečiai užpuolus Lenkiją (II Pasaul. Ka-ro pradžia) reikėjo mūsų ka-riuomenę užimti bent 1920 m. taikos sutartimi nustatytas sie-nas. Nemanau, kad Sovietų Ru-sija būtų mus puolusi ir išvijusi iš tų žemių, kaip ir Vokietija to, manau, nebūtų padariusi. Gi bai-giantis II Pasauliniam karui bū-tinai reikėjo reikalauti bent šiau-rinės Prūsijos dalies. Tai visiškai natūralu. Šiandien Lietuva jau būtų kur kas didesnė ir dra-siau galėtų ruošti pilnėsnes Lie-tuvos atstatymui. Tos neleist-i nos klaidos yra tarsi mirtina nu-dėmė, padaryta mūsų politikų ar mūsų kilmės žmonių; pasku-tinuoju atveju komunistų Lie-tuvių, bailiai ir vergiškai bijoju-sių savo šėšėlio.

"Tam reikia įvertinti esamą padėtį, suderinti turimas jėgas su siekiamu tikslu. Tam turi-me taip tvarkytis, kad atgauta sostinė mums būtų parama ir di-dintų mūsų galią, o ne būtų kliu-dinti našta užkrauta ant pečių". (8). Dabar, stengiantis atgau-ti teisėtai priklausanti žemių, neturime ir negalime prie jų šok-ti kaip paspirgintas kiškis, bet turime pasirengti, laukti tinka-mo momento ir tada puliti vi-somis jėgomis visais frontais, jei nenorime būti kitų tautų vėl įveikti, nustumti ir dar dau-giau pavergti, gal jau neatsista-tomai.

"Mūsų šaliai pradžioje valstybė, kada kitiems pavyko gyviems išlikti; baidiuose priešingumų su-sidūrimuose". (10). Prisiimki-me II Pasaulinį karą, ir pama-tysime, kad pasakytas, iš dalies, teisybė. (Teisybė niekad nėra visiškai pilnutinė).

Tačiau nepakanka vieno klausimo pastatymo, nors ir tin-kamu laiku, bet reikia ir tikros, atitinkančios jo išsprendimui aplinkos". (11). Ir tuojau: "Ekonominis veiksnys tūliams yra dabar pačių svarbiausiu fak-tu". (11). Nepamirškime ekono-minio pagrindo, savo ir sveti-

mgjų tarpe kalbėdami apie Lie-tuvos atstatymą. Svetimiesiems nesvarbu, kaip kalbės gaminius padarantieji. Tik reikia mokėti įtikinti, jog tai daroma teisės, lygybės, teisėtumo pagrindais. Skyrelyje

Kas mums yra istorija?

autorius pažymi:

"Lietuvius nemėgo rašto ir sa-vo, lietuvių, rašytų kronikų, be-veik neturėjo. Įvykius žymėda-vo vokiečių arba gudų kronikai, bet tai darydavo tik tiek, kiek juos tie įvykiai paliesdavo". (13 psl.). Ar lietuviai nepalikto sa-vo rašytų kronikų, šiuo kart ne-simu spręsti. Gal ir buvo palikę, gal jas kiti sunaikino. Apie se-nuosius lietuvių rašne ne vien vo-kiečiai ir gudai, bet ir daugelis kitų tautybių žmonių. Ko ne-randama savo raštuose, reikia ieškoti kitų senose raštuose ir juos lietuviškai suprasti, lietu-viškai interpretuoti. Nenorėki-me, kad svetimieji apie mus pa-rašytų geras istorijas.

"Germanų tautos, iš kurių iš-augo dabartiniai vokiečiai, pir-muosius savo istorijos raštus rado romėnų istorikų raštuose. Vėliau savo istorijos mokslą iš-vystė: jų garsus mokslininkas profesorius Mommsen, atsiųgin-damas romėnų Tacitui, parašė mokslišką Romos istoriją". (13).

Nuorodę kai kurių tautų ne-pasisekimus (ukrainiečių, gudų, gruzinų, armenų ir kt.), padra-sina: "Tačiau mes turime gerą geografinę padėtį, sumanumą, darbštumą, gabumus ir pasiry-žimą gyventi ir gintis. Galim laimėti. Turim laimėti! Reikia vengti senai padarytų klaidų". (17).

Dar praeis daug laiko nustaty-mui pagrindų, kuriais turėtų bū-ti remiami lietuvių tautos pra-ties tyrinėjimai. Gen. T. Dau-kantas štai kaip galvojo:

"Prancūzų rašytojo M. Bri-o'n'o kūriny "Alarikio Gyveni-mas" nukreipė autoriaus akis į žemėlapius, o Dr. Basanavičiaus raštai ir Dr. Račkaus išleistas Amerikoje kūriny "Gudonai" nustatė iešojimo kryptį.

Pastarųjų dviejų autorių pa-skaitintas ir prof. Voldemaro pa-akintas, nenorėčiau lengva šir-dimi atmesti mūsų ryšius su kel-tais, gotais ir ypač giruliais (gi-rių gyventojais iš kurių gal Pa-giriai paėjo). Nesiimdamas vi-so klausimo spręsti iš esmės, pa-likdamas jo tyrinėjimą žino-vams, norim paliesti kai ku-riuos faktus šios dienos švieso-je.

Visų pirma konstatuokime lie-tuviškai skambančius vardus, iki mūsų dienų užsilikčius, kur tų padermių gyventa. Tuo užbėgsi-me už akių, nes apie jų istoriją vėliau kalbėsime". (19).

Pagrindiniai naudojosi: Stie-ler'io Atlaso, Britų Enciklopedi-ja, Lerouiss'o žemėlapias, kar-tu su Herrisono 1816 m. Atlasu bei M. Malte-Brun'o geografiš-ku 1828 m. žodynu.

Indijoje randa dvi tokias upes (Wardha) Lietuvoje — Vardu-va, Vaikai. 12-ka vietovardžių. Švedijoje upės: Aras, Indals, Oster, Ljusne. Kalnai: Aspas, (Nukelta į 3 psl.)

LINKSMŲ SV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
visiems savo klientams, draugams ir
pažįstamiems linki

HEALTHY FOOD RESTAURANT

LIETUVIŲ VALGYKLA
JULIJA BICIENIENĖ, Sav.

3236 So. Halsted St.

Tel. DA 6-9837

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ

linki visiems savo klientams ir draugams

BALTIC BAKERY

JUOZAS ANKUS

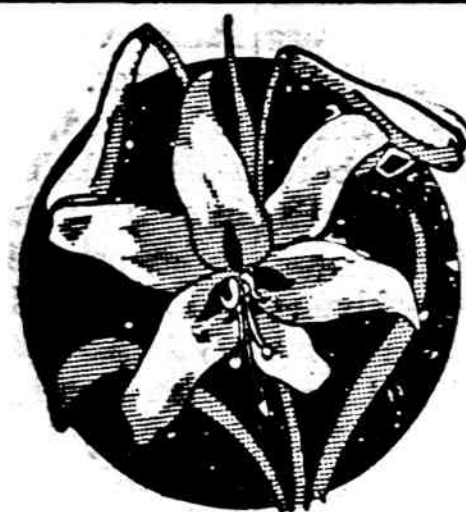
4627 So. Hermitage Ave.

Tel. LA 3-1510

ir antra krautuvė

2616 W. 69 St.

Tel. 737-6784



Su gražiausia Pavasario švente — šventomis Velykomis,
visus savo kostumeriais, draugus ir pažįstamus sveikina

BEVERLY HILLS FLORAL CO.

"KAS TIK IMANOMA GELEMIS"

2443 W. 63rd St.

Tel. PROspect 8-0833



LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
VISIEMS CHICAGOS LIETUVIAMS LINKI

L. BUKAUSKAS IR SŪNUS

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI

10821 So. Michigan Avenue

Phone CO 4-2228.

649 EAST 162nd STREET SOUTH HOLLAND, ILL.
CO 4-2228

LINKSMŲ PAVASARIO ŠVENČIŲ —
VELYKŲ

linki visiems savo kostumeriams, draugams ir
pažįstamiems

JUOZAS RAMANCIONIS, sav.

Bridgeport Hardware & Paint Store

HARDWARE — PAINT

3214 South Halsted Street

Chicago, Illinois 60608

Phone CALumet 5-4667



LINKSMŲ ŠV. KALĖDŲ ŠVENČIŲ

linki savo klientams, draugams ir
pažįstamiems

A. G. AUTO REBUILDERS

3518-24 West 63rd Street

Tel.: 776-5888

Chicago, Ill. 60629

ANICETAS GARBACIAUSKAS, sav.



CHARLES P. KAL



DARWIN KAL

LINKSMŲ VELYKŲ IR LAIMINGŲ
PAVASARIO ŠVENČIŲ

linkime visiems Chicago ir jos aplinkinių lietuviams

Norėtume, kad geros valios lietuvių tarpe gy-vuotų vienybė, stiprybė ir brolybė. Tik tada mes ga-lėsime pasididžiuoti, kad esame lietuviai.

AR TAI BUVO LIETUVIŲ TAUTOS KLAIDA?

(Atkelta iš 2 psl.)

Narsen (Narsus). Ir 24 vietovės.

Suomijoje: Karis, Kemi, Korsnas, Keitele, Raumo, Nerpes.

Danijoje 9 vietovės.

Dunojaus-Balkanų srityje: 29 upės, 82 vietovės, 2 kalnai (Bistara, Tesla), 1 ežeras (Platten) Plateliai, sename atlase Balaton.

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
linkime mūsų klientams, draugams ir pažįstamiems

MARQUETTE FASHIONS

Moterų Rūbų Krautuvė
S. IR Z. JURKŪNAI

2438 W. 63rd St.

Tel.: HEMlock 4-4321

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
linki visiems savo klientams ir draugams

BRUNO KLEMKA

Home Builder and General Contractor

10040 So. Kilpatrick — Oak Lawn, Ill.

Telef.: 424-3810



SV. VELYKŲ PROGA

Sveikiname visus mūsų mielus klientus, gimines, draugus ir pažįstamus ir linkime daug sveikatos ir malonių švenčių

PARAMA

FOOD & LIQUORS

2534 W. 69th St.

Chicago, Ill. 60629

Telef. RE 7-3332

Sav. J. JANUSAITIS ir J. MAŽEIKAS

Prancūzijoje 12 upių, 23 vietovės, 3 kalnai (Jura (Ger, Alaric)).

Ispanijoje bei Portugalijoje: 4 upės, 3 kalnai (Avila, Irta, Bernas, Malėta), 26 vietovės.

Sardinijoje iškyluliai: Balte, Gena in Iren, Manau, Planka: Mili Fontana Mae. Kalnai: Linnas, Spina. 21 vietovė.

Tunise: Galite, Sala, Palau, Sala, Rades, Miestas.

Visiškai nebendau ginti ar neigti prof. gen. T. Daukanto surašytų žemėvardžių kilmės, jų galimo ar negalimo giminingumo senajai lietuvių tautai, senajai lietuvių tautos kalbai. Mūsų kalbininkai, norintieji tuo reikalu išsamiau pasisakyti, turėtų nuvykti į tas vietoves, išmokyti ne tik dabartinę tos vietovės kalbą, bet ir senąsias tų vietovių tarmes, pagrindiniai patykdijojant seniausius tenai aptinkamus raštus. Nereikia įsikibus laikyti kokio vokiečio, ar ruso mokslininko pasisakymo bei norodymo, kaip ir kokiai grupei tūlus žodžius priskirti. Sprendimus turėtų padaryti ne svetimi, bet lietuviai kalbininkai, nesidangstydami svetimųjų teorijomis. Sėdint Petrapilyje, Kaune, ar Amerikoje kažin ar visad įmanoma teisingai nustatyti senųjų žodžių kilmės.

Kažin kodėl gen. Daukantas visiškai nemini Indijos, Pakistano, Kašmiro ir panašių sričių. Yra sakancijų, iš tenai atėjusių senųjų lietuvių giminių. Nors jau atsiranda sakancijų, kad tie senieji anų sričių gyventojai atėję iš šiaurės. Ar tie klausimai jau pilnai išspęsti?

"Niekis, jei vokiečiai savinasi gotus... (22). Gaila, negalima užklausti gen. Daukanto: kuriai tautai gotai priskirtini, ir kokiais pagrindais?

Gotų ir Girulių valstybės kūryba

Tema sopulingai pavojinga.

Betgi:

"Ostrogotai (aušros gotai) ne

menkiau klajojo įvairiuose kraš-

tuose. Šiandien kaip vienu, taip ir kitų vardai istorijoje užsiliko, gi iš geografijos visai išnyko. Dargi mokslininkai stebisi, kaip kitų, daug mažesnių tautelių, vardai užsiliko, o tokių pasaulio galiūnų, prieš kuriuos Roma drebėjo ir pagaliau pati vakarų imperija mirtiną smūgį gavo, niekio iki mūsų laikų neliko". (31).

Toliau: "Negalima valstybės kurti ilgam laikui ekspansijos keliu bei gerai suorganizuoto centro. Negalima kurti valstybės kitos valstybės viduje, iki pastaroji dar gyvuoja". (33). Panašiai sukludę Algirdas ir Vytautas.

Europos valstybinės idėjos raida

Taip pradeda Pirmą dalį, nuo 37 puslapio. V skyrių užvardina: Pabaltijos padėtis praeities aplinkumoje.

Rašo apie Romos imperijos smukimą, apie stiprėjancius miestus bei centrus kitose Europos dalyse. Apie Bažnyčią, kariškius, miestus. Apie germanų veržimąsi į Pabaltiją. Kryžiuočių valstybės struktūra nebuvo vieninga. (59). Lietuviai palikę silpnusius. Mindaugas Durbės mūšyje sudaužęs danų vokiečių karines jėgas. Norėjęs, "gal būt, kurti latvių-lietuvių prūsų galingą valstybę. Jis laukė rusų, lyvių ir estų sukilimo, kad bendrame gaisre pražūtų ordino okupaciniai būriai. Prūsai, žemguliai, kuršiai ir estų dalis jau buvo sukilę. Tačiau ramu buvo šiaurėje, o rusai traukė la-

bai pamažu. Ir šį kartą vienybės stokavo prieš bendrą priešą. Tuomet karalius pakeitė liniją ir patraukė prieš mozūrus. Gal jį patraukė į pietus gresiantis prūsams pavojus, nes jie buvo sukilę, kaip sakėm, bet politikoje staigus krypties pakeitimas, kuomet dar nebaigtas pradėtas smūgis, visuomet kenksmingas, nes rodo svyravimą, nepastovumą, valios ir jėgų stoką plano vykdymui. Latviai, vieni palikę

nukentėjo pirmieji. Kuršius pavergė po Mindaugo žygio dargi per 4 metus. Tuo tarpu žemgalių žemėje 1265 m. Jelgavos vietoje išaugo Mitavos (Mintaujos) pilis. Nepavyko jų vado Nameičio sukilimas ir jis gavo išsi-danginti, saviškais vedinas, į žemaitiją. Tuomet pas lietuvių, Mindaugui mirus, buvo suirutė ir nebuvo iš ko laukti pasipirties. Vokiečių rašytojas von Mirbach (Briefe aus und nach Kurland) sako, jog nėra kitos tautos taip puikiai mokėjusios tokia energija savo laisvę ginti, kaip latvių tauta. Magistro Kanipode nuomone per 84 metus kovų prieš latvių žuvo du vyskai, 6 magistras, 28 kunigaikščiai, 49 vokiečių didikai, 11,000 viterių, 4,000 miestelėnų, 8,000 laisvų žmonių, 15,000 kryžiuočių; viso labo apie 117,000 krikščionių. (15 psl.).

35 m. po Mindaugo žygio laisvų latvių neliko. Tuomet kilo rimtas ir tiesioginis pavojus iš pietų ir šiaurės žemaičiams. Tuomet jie suprato vienybės reikala ir savo silpnumą, nes jiems dargi nepavyko padėti žemgaliams apginti paskutinės tvirtovės Heidelbergo-Sbentapilies, patekusios į priešų rankas". (61-62 psl.).

"Tačiau prūsai ir latviai savo atsparumu išgelbėjo žemaičius nuo pražūties ir tuo pat visus lietuvius nuo išnykimo, nes dėka žemaičių ir prūsų likučių, šiandien valstybė gavo išeiti į plačiąją jūrą". (63).

"Pabaltijis, turėdamas už savo pečių Baltijos jūrą, nenugalimas, jei sparnai apsaugoti, kai nėra naujų Kaupų, priešams ke- lią rodančių. Be Kaupo ir Jo- gailos nebūtų įveiktą vakarai Pa- baltijai ir anais laikais Namu- čiai nebūtų tekę kraustyti". (65).

Šiuose, kiek ilgesnėse, citato- se aiškiau pajuntame gen. prof. T. Daukanto galvojimą, geopo- litinį mąstymą.

Lietuvos valstybės užuomazga

Lietuvos valstybės pradžios klausimas tebėra svarstomas.

Šio skyriaus pradžioje skaitome: "Ištisas lietuvių-prūsų plotas tęsėsi į vakarus bei šiaurę nuo linijos Velikije Luki-Svisloč-Rat- no Opalin-Lietuvos Brastos Mal- kin-Prasūs ir toliau Vislos upės žiočių krantais. Nuo šito rube- žiaus mūsų gerokai pasitraukta. Nemuno žiočių ir jūros krantų nustota dar Mindaugo laikais, o Vytauto metu nuo Baltijos jū- ros buvo manoma visai atsitrauk- ti. Bet ir rytuose, kur buvo nu-

kreiptos svarbiausios lietuvių jėgos, neatlaikyta etnografinės ribos. (66 psl.).

Nesutikčiau, kad Vytautas Di- dysis manė visai atsitraukti nuo Baltijos jūros. Priešingai, jisai Kryžiuočių ordiną sumušė lie- tuviškose-prūsiskose žemėse gal turėdamas tikslo įrodyti prū- sams, kad lietuviai tebekovoja už juos ir okupantus trauškina mūsų tautai turinčiose priklaus- tyti žemėse. Vytautas Didysis aiškiai reikalavo ne tik išėjimo į Baltijos jūrą, bet ir plačių prū-

(Nukelta į 1-tą psl.)



LINKSMŲ SV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
linkime mūsų klientams, draugams ir pažįstamiems.

JONAS IR BRONĖ BADAUSKAI

Užkeigos savininkai

3238 So. Halsted St.

Tel. DA 6-9460



LINKSMŲ SV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
linkime visiems savo klientams ir draugams

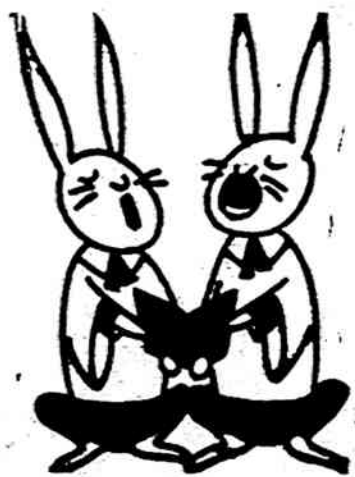
VALDYBA IR DIREKTORIAI

Brighton Savings and Loan Association

4071 Archer Ave.,

Chicago, Illinois 60632

TEL. LAfayette 3-8248



Velykos yra taikos ir ramybės laikas



LEISKITE ŠIŲ DŽIAUGSMINGŲ ŠVENČIŲ PRO-
GA PALINKĖTI JUMS IR JŪSŲ ŠEIMAI IR VI-
SIEMS ARTIMIESIEMS SVEIKŲ METŲ, LAIMĖS
IR DVASINĖS RAMYBĖS. TAIP PAT LEISKITE
PADĖKOTI JUMS UŽ TALKININKAVIMĄ.



UNION FEDERAL SAVINGS

3430 South Halsted Street • Chicago, Illinois 60608 • Phone 523-2800



AR TAI BUVO LIETUVIŲ TAUTOS KLAIDA?

(Atkelta iš 3 psl.)

su-lietuvų žemių. Kitaip rašydami gen. prof. T. Daugantas klysta, ir labai gailiuosi, kad jis negali atitaisyti šios klaidos, padarytos dėl neapsižiūrėjimo.

Autoriui tikėtų jo paties paskelbta mintis: "Kad pajęgtumė klaidų atsikratyti, turime gerai jās pažinti, išnagrinėti, nėslepti". (67).

Gerokai kritikuoja ir Mindaugą. (69 psl.).

"Kuomet aplinkui siaučia bendras visiems sumišimas, tuomet gabesnis lengviau ima viršų. Tuomet tam, kas ateitį mato, užtikrinta pirmenybė". (77).

Sia tiesa lietuviai visiškai nepasinaudojo, kaip minėjau, II Pasaulinio karo eigoje. Už tas tautines nuodėmes ilgai ir skaudžiai turės sumokėti mūsų tauta.

Rytų imperijos žuvinimas šiame skyrelyje bando nusi-

kyti, kodėl žuvo Rytų imperija, daugiau rašydami apie kitas tautas. "Kam ateitis yra brangesnė už praeitį, kas dar savo siela jaunas, tas kovai turi savo proto ir kūno jėgas aukoti". (87).

Toliau skyreliuose Unija, Šventosios Imperijos idėja, Jogailaičių užsienių politika, Centralizuotos valstybės idėja, Slėktų politikos metodai — rašo apie buvusius laikus, jų klaidas.

Baigia kalbėdamas apie Vokietijos ekspansiją skyreliu Prūsija XVIII šimtmečio valstybė. Mini Hohencolernus, Fridriką Didįjį, Saksoniją, Austriją ir kt., bet nieko apie didvyriškas prūsų-lietuvų kovas savo tėviškes ginant. Toji Prūsija buvo Vokietijos vardo vasalas, lietuvių-prūsų kraują šimtmečiais mirkyta.

Knygos pabaigoje paskelbti panaudotos literatūros sąrašai nemazi, bet knygoje lietuviškumo mintis ne visur ryški. Yra, kaip minėjau, nepilnintinų paraišymų.

II Pasaulinio karo metu gen. prof. T. Daukantas galvojo, kad bėjo ir rašė visiškai kitaip, nei paminėtoje "kelio į Vilnių beiškant". Tai žinau, nes su juo nemaža teritoriniai Lietuvos klausimais kalbėjome, diskutavome. Rašant "Kelio į Vilnių beiškant" jį, manau, buvo pagriebusi kokia nepasitenkinimo mintis. Gal todėl jis taip atidžiai kūrė kitą knygą apie Lietuvos istoriją, praeitį, ateitį, didesnes ir teisingesnes lietuvių tautai turinčias priklausyti sienas, žemes. Tada "Kelio į Vilnių beiškant" nebuvo skaitęs. Jis nauja knyga, tur būt, norėjo atitaisyti minėtąsias klaidas. Bet rankraštis, atrodo, bus žuvęs. Bent aš apie jį nieko nežinau. Gal kas žino?

Knygoje yra idomių minčių. Juntamas autoriaus sugebėjimas spręsti ir naudoti daug skaitytos medžiagos.

(Pabaiga)

Žydų Velykos

TOKSTANCIUS METŲ PRIESTALO LAUKIAMAS SVEČIAS

Atidartos durys ir tuščia kėdė prie stalo ir ties tuščia kėdė ant stalo vyno taurė.

Tai yra svarbiausi elementai sėdant prie iškilmingos vakarienės stalo pradedant svarbiausią ir džiugiausią žydų šventę, angliškai vadinamą Pasover, kas reiškia išėjimas iš Egipto — iš vergijos į laisvę.

Ta kėdė ir ta vyno taurė yra pastatytos pranašui Elėjai, paslaptingajam vilties ir tikėjimo pasiuntiniui, kurio atėjimas į žemę bus signalas, kad Mesijas ateina.

Pradėjus džiaugsmingos laisvės šventės vakarienei Sedar tam tikru momentu mažas vaikas atidaro duris, kad laukiamasis svečias per klaidą nepraeitų pro šalį.

Passover, žydiškai paskal, mūsikiškai klaidingai vadinama "Žydų Velykomis", kasmet prasideda vad. Nisan 14 išvakarėse (kovo ir balandžio mėn.) ir trunka 8 dienas, kurių metu žydai negali valgyti nieko, kas gali rūgti, dėlto visą savaitę turi mirti macomis atminimui, kaip jų protėviai mito saulėje džiūvusiais sausiniais (macomis) kai pabėgo iš Egipto.

Idomus pats padavimas kaip ta maca atsirado.

Kai žydų tautos vadas Mozė jokių būdu negalėjo prikalbėti faraoną paleisti jo tautą. Jachove (Jahova arba Dievas) Mozė pažadėjo, kad jis privers faraoną žydus išleisti pasiūdamas Angelą išmušti visus egiptiečių naujagimius vaikus. Kad angelas per klaidą nenuduotų kurio žydų vaiko, buvo sutarta, kad kiekviena žydų šeima savo namo duris pašleptų avies krauju, ir kraują pamatęs angelas nueis tolyn. Kai tokia katastrofa įvyko,

faraonas tikrai išsigando ir pakeitė savo nusistatymą, leisdamas žydams apleisti Egiptą. Tačiau žydai žinodami faraono nepastovų būdą ir bijodami, kad jis vėl neatšauktų leidimą išvykti, tiek skubiai susipakavo ir išbėgo, kad nespėtų prieš apleisdami Egiptą išsikepti duoną, dėlto pakeliui su savimi vežamus ar nešamus miltus maiše su vandeniu ir valgė kaip "macą" tešlą saulėje padžiovinę.

Kiti žydų "Velykų" simboliniai valgiai yra: karčios žolės ir šaknelės vergijos kartybei prisiminti; sūdytas vanduo, kurs reiškia vergijoje persekiojamų žmonių ašaras; spinginto jėriuko koją, simbolizuojanti Jehovai aukojamą avinėlį; ir sukapotų obuolių, riešutų, medaus ir vyno mišinį, primenantį vagną, kokią žydai maiše statydami egiptėnams piramides.

Moteris apie moteris

Esther Vilar, 36 metų amžiaus, gimusi Argentinoje, gyvenanti Miunchene, Vokietijoje, buvusi sekretorė, modistė, vertėja, pardavėja ir tt., staiga pagarsėjo Europoje savo parašyta knyga, kuri anglų kalbos laidoje pavadinta "The Manipulated Man" ir Europoje labai perkama ir skaitoma.

Štai kaip autorė apibūdina moteris ir jų pažiūrą į vyrus: "Moters jau nuo 12 metų amžiaus pradeda svajoti apie lepinamo parazito gyvenimą. Jų tikslas yra fizinis patogumas, vieta veistis ir lizdas savo vaikams auginti. Joms nereikia smegenų daugiau kaip šimpanzei (beždžionei) ... Bet vyras, kvailas vyras, jis mano, kad moteris yra jam lygi ir jis išgalvoja visokius dalykus, kad moteris galėtų mąkštinti savo smegenis, nors moteris tokią mąkštą skaito juokinga.

Mrs. Vilar rašo, kad moters vyras nesidomi, išskiriant kaip aprūpintojais. Moters domisi kitomis moterimis ir jos greičiau gyventų su kitomis moterimis, jei vyrai nebūtų reikalingi joms aprūpinti. Jei vyras nueina su kita moterimi, vienintelis nepatogumas yra tas, kad ji priversta susirasti pakaitalą...

Patį autorė buvusi ištėkėjusi dvejus metus.

Paklausta, ar kitos moters sutinka su jos pažiūra, Mrs. Vilar atsakė, kad tikrai ne, o kai kurios ją net apspiaudo...

MOTERYS APIE VYRUS

Grupė moterų Londone sugalvojo naują "manifestą" moterims išlaisvinti. "Politikuojančių moterų vyrai turi būti namie ir pasiimti tradicinę bobučių rolę ir auklėti vaikus", pareiškia "Darbo Moterų

Patariamosios Tarybos" atsiųstą tarybos raštą "bet šiandien šaukime "Seniausiais laikais vaikams gimus, bobutės tebebūtės eidavo vaikų auklių dirba. Visa tai trukdė moterų pareigas", rašoma tos moterų pastangoms eiti į politiką".

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ

Sveikiname savo klientus ir visus pažįstamus

LAVERGNE PHARMACY

Kalbame lietuviškai

50th Ave. ir 14th Street Cicero, Ill. 60659
Phone 652-1070

E. Osmolak R. Ph. • A. Liutkus R. Ph. • R. Reiman R. Ph.

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ

LINKI SAVO KLIENTAMS IR DRAUGAMS

BELL

STASE IR JUOZAS BACEVICIAI

Real Estate — Insurance — Rentals
Notary Public
6455 So. Kedzie Ave. PR 8-2233

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ

linkime visiems savo klientams ir draugams

SOFIJA IR KOSTAS BUTKAI

VISKAS NAMŲ PAGERINIMUI IR PAGRAŽINIMUI

Metalo ir stiklo: stogeliai, durys, langai, rynos, turėkliai, tvorės ir pan.

3407 West 71 St., Chicago, Ill. 60629
Telef.: PR 8-2781



DŽIAUGSMINGŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ

visiems tautiečiams linki

MARGUTIS

Vedėjas — PETRAS PETRUTIS

2422 W. Marquette Rd., Chicago, Ill. 60629
Telef. GR 6-2242, GR 6-2271

★

Margučio radio programos transliuojamos pirmad. - penktad. nuo 8 iki 9 val. vakaro — banga WXRT - FM 93.1.



GENERAL ASSEMBLY

STATE OF ILLINOIS



SVEIKINU JUS
IR
JŲŠŲ ŠEIMAS SU
ŠVENTOM VELYKOM



Frank D. Savickas
State Senator
27th District

DAUG DŽIAUGSMO PAVASARIO ŠVENČIŲ — VELYKŲ PROGA

SAVO KLIENTAMS LIETUVIAMS LINKI

NORMAN BURŠTEINAS

KAILIŲ KRAUTUVĖ IR SIUVYKLA

Priima užsakymus naujiems ir pataiso ir persiūva dėvėtus. Toj srity dirbo Kaune, o nuo 1950 m. Chicagoj. Jis aprens jus lietuviams tinkamu skoniu ir jo patarimais būsit patenkinti.
Priima kailius valymui ir apsaugai.
185 NORTH WABASH AVENUE — 2 aukštas.
Telef.: 263-5826. Rezid., 677-3489

Švenčių proga sveikina visus savo pažįstamus, draugus ir klientus. Linkime būti sveikiems ir nepamiršti savo gimtojo krašto ir šios šalies gerovės.

VLADAS IR GENOVAITĖ BIKULČIAI

Lietuviškos užkeigos ir valgyklos savininkai

4845 West 14th Street Cicero, Ill. 60650
Tel.: OL 6-1355

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ

linkime visiems kostumeriams ir draugams

A. IR J. MĖSINĖ

NAMŲ GAMYBOS LIETUVISKOS DEŠROS
VIOLA ir ANTANAS PLIENIS, Sav.

2433 W. 69 St. Chicago, Ill. 60629
Tel.: 436-6888

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ

savo draugams, klientams ir pažįstamiems linki

JONAS IR NATALIJA VAZNELIAI

GIFTS INTERNATIONAL

2501 West 71st St. Tel. 471-1424
Chicago, Ill. 60629

OL 2-5245 TO 3-9687
LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
linki
VANCE FUNERAL HOME
ADVISERS & DIRECTORS
JEAN VANCE
1424 So. 50th Ave. Cicero, Illinois 60650

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
savo klientams, draugams ir pažįstamiems linki
MICHAEL BAJORUNAS IR ŠEIMA
TAVERNA IR DEGTINĖS KRAUTUVĖ
2500 W. 69th St. Tel.: GR 6-9092
Vietos ir užsienio gerima! pigiausiomis kainomis.

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
linki visiems savo kostumeriams ir draugams
KAZIO ERINGIO
California Super Service Station
4824 S. CALIFORNIA AVE.
Tel. Virginia 7-9327

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
Linkime Visiems Lietuviams
ŠIMAITIS
REALTY, INSURANCE
PILDOME INCOME TAKSUS
2951 West 63rd St. Tel. 436-7878

Pavasariškai nuotaikingų linksmų Velykų švenčių linki savo įstaigos lankytojams
BUD'S REAL ESTATE
& INSURANCE
BALYS BUDRAITIS, sav.
Ši įstaiga tarpininkauja perkant - parduodant namus. Pateidaujant suranda būtinus dokumentus be atskiro mokesčio. Išrūpina visų rūšių apdraudas.
4307 South Kedzie Avenue Tel. 254-5551

SMAGIŲ, NUOTAIKINGAI LINKSMŲ, PAVASARIO ŠVENČIŲ — VELYKŲ linkiu visiems mano klientams, bičiuliams ir draugams



ALBINAS BENILIUS
5301 S. Talman Ave., Chicago, IL 60632
Tel.: RE 7-7083
Baldų pervežimas mieste ir toliau

KAVA IR JOS ISTORIJA

Brazilų priežodis apie kavą: „Juoda kaip naktis, karšta kaip pragaras, saldi kaip bučiny, stipri kaip meilė“. Tikroji kava gausiai vartojama nuotakai praskaidrinti ir apskritai ūpiui pakelti.

Tikrąją kavą teikia kavamedžiai. Tai šiltųjų kraštų augalai ir nei Lietuvoje, nei visoje Europoje jie neauginami. Kavamedžiai, kurių yra per

30 rūšių, priklauso lipikinių šeimai. Jos atstovų pasitaiko ir Lietuvoje. Tai mažareikšmės žolės: lipikai, krunės ir artveniai. Šiuo metu pasaulyje auginamos trys botaninės kavamedžių rūšys.

Labiausiai paplitę ir vertingiausi yra arabiniai kavamedžiai (Coffea arabica). Tai visad žali, 8—10 m. aukščio krūmai ar nedideli medžiai su žalsvai pilka žieve ir ilgomis,



Kavamedžių plantacija su dengiamaisiais medžiais

plačiai išsiskleidžiusiomis ar net svyrančiomis šakomis. Žiedai — balti, kvapūs, didokai. Raudona vaisiaus uoga primena mūsų vyšnią. Joje, sausoko apvaisio apsupty, glūdi dvi šviesiai pilkos sėklos, kurios kasdienine liaudies kalba ir vadinamos kavos pupelėmis.

Konginiai kavamedžiai (Coffea canephora) yra žemesni. Tai 2—5 m. aukščio krūmai. Jų lapai stambesni. Laukiniai auga Kongo upynio drėgnuose atogrąžų miškuose bei savanose. Iš jų pupelių išvirta kava prastinė: silpnosios aromato, gaizoka, lyg rūgtelejusi. Tačiau šių kavamedžių sėklos geriausiai tinka tirpiai, be nuosėdų kavai gaminti.

Liberiniai kavamedžiai (Coffea liberica) yra 6—12 m. aukščio medžiai su piramidine laja. Jų lapai dar stambesni, o uogos pailgos. Liberinių kavamedžių tėvynė — Afrika. Gvinėjos įlankos srityje. Jų produkcija gana menkos kokybės, todėl jie mažai auginami.

Kavamedžių kultūros istorija — tai arabinų kavamedžių istorija. Ir dabar jais apsodinta maždaug 90% visų kavos plantacijų. Arabinių kavamedžių tėvynė — Etiopijos provincija Kafa, kurios vardas visos civilizacijos tautos ir vadinama kava. Tolimoji kavamedžio, kaip ir daugelio kitų augalų, praeitis skendi ūkuose, apie ją sklinda legendos. Manoma, kad Etiopijos klajokliai piemenys, karavanų varovai jau mūsų eros pradžioje žinojo ir vertino kavamedžio vaisių gaivinamąsias savybes. Etiopams apsikrikštijus, dvasininkai jiems draudė gerti kavą. Tada kavamedžiai buvo pradėti auginti ir kultūrinti Jemene. Kavos gėrimas paplito arabų kraštuose. Tačiau ir čia kava prakeikė musulmonų mūlos, nes, giedrindama maldininkų nuotaką, ji trūkdė susikaupti maldai.

Nepaisydama praeikimų, liaudis pamėgo kavą. Nors dvasininkai žiauriausiais būdais persekiojo jos gerėjus, kavamedžiai ir jų teikiami produktai nesulaikomai plito po visą planetą. 1564 m. Europoje, Stambule, atidaroma pirmoji kavinė. Dela-Vale, būvęs popiežiaus pasiuntinys Persijoje, 1626 m. išsivie pirmąją kavos puoduką Romoje. 1616 m. pirmoji kavinė atidaroma Venecijoje, 1652 m. — Londone, 1660 m. Marselyje, 1672 m. — Paryžiuje, 1683 m. — Vienoje ir t. t. Rusijoje 1665 m. rūmų gydytojas S. Kolinsas rekomendavo carui Aleksėjui gerti kavą nuo slogos ir galvos skausmų.

Kava populiarėjo visame pasaulyje. 1693 m. — po keturias-

dešimtį metų, Londone jau veikė daugiau kaip 3000 kavinų.

XVIII a. kava buvo visuotinai pripažinta Europoje ir Amerikoje. To meto kavinės visuomenės elitas, gurkšnodamas kavą, aptardavo reikalus, suzinodavo naujienas, postrinaudavo įvairiausiomis temomis. Suprantama, buvo ir nemėgstamų kavos, bet noras parodyti gerą toną neleido atsisakyti nuo mados. Tais laikais paprastai buvo geriama silpną kava su pienu ir medumi (cukrus dar buvo labai brangus).

Plintant kavinėms, augo kavos paklausa, kilo jos kainos, atsirado norinių praturtėti. Pirmieji, be arabų, kavą auginti ėmėsi olandai. 1503 m. jie pradėjo sodinti kavos plantacijas Ceilone, o vėliau ir kitose savo Azijos valdose. Apie 1700 m. olandai jau gabeno Europą kavos daugiau, negu arabai.

Netrukus kavinės pasidaro grėsmingu vyriui bei aludžių konkurentu. Brangi, iš pietų importuojama kava neigiamai atsiliepė kai kurių valstybių užsienio prekybos balansui. Ir vėl praeikimas. Ši karta kavos priešai į pagalbą pasitelkė mokytojus vyrus. Dr. Kolombas ją apkaltino visomis nuodėmėmis. Kava, pasak jo, džiūvina žmogaus inkstus, drasko kraujagysles, rūgština kraują, ardo skrandžio gleivinę ir pagaliau išsekintą jos mėgėją padaro impotentu.

Prūsijos karalius Fridrichas II griežiai radikalių priemonių. Jis kavos importą siekė sumažinti dideliais mokesčiais. Tada atsirado surogatinė kava, gaminama iš rugių, miežių, gilių ir pan.

Tačiau visa tai nepajėgė sustabdyti kavos plitimo. 1723 m. kavamedžiai buvo atgabenti į Ameriką, pirmiausia į Martinikos salą. Iš jos ji paplito po visą Centrinę Ameriką. O dar po šimtmečio kavamedžių plantacijos pradėtos karsti-aiškai sodinti Brazilijoje, kuri netrukus, XIX a. viduryje, tapo svarbiausia kavos auginimoja.

Šiuo metu kavamedžius kultivuoja apie 50 valstybių. Svarbiausi kavos eksportuotojai yra Brazilija, Kolumbija, Angola, Dramblio Kaulo Krantas, Uoganda, Salvadoras, Indija, Meksika, Gvatemala, Etiopija, Kosta-Rika. Dabar visos kavamedžių plantacijos pasaulyje užima apie 4,5 mln. ha, jose auga apie 6 mlrd. medžiakrūmių, per metus išauginama apie 4 mln. t. kavos pupelių.

Kavamedžiai — labai reikli kultūra. Arabiniams kavame-

džiams būtinas sveikasis plokščialapinis oras, atogrąžų žemumų vankumo jie nepakeičia, todėl gerai auga tik 600—1500 m. abs. aukštyje. Žemesnėse vietose yra auginami konginiai kavamedžiai, ir jų plantacijos sparčiai plečiasi, kadangi vis daugiau gaminama tirpti, be nuosėdų kava. Kava — medžiams reikia daug šilumos: +30°C jiems jau mirtinas „šaltis“. Palankiausia vidutinė — 18—20°C šilumos — temperatūra. Būtinai dažnas lietus, sausringasis laikotarpis negali trukti ilgiau kaip 2 mėnesius. Pageidaujamas metinis kritulių kiekis — apie 2000 mm. Tinkamos dirvos — tai derlingi atogrąžų raudonžemiai. Kavamedžiai visaisiais sėklomis, atžalomis, auginiais. Jie sodinami eilėmis, formuojami maždaug 2—2,5 m. aukščio medžiakrūmiai. Vaisius pradeda vesti 3-iais metais, normalų derlių duoda 5—7-iais metais ir, kruopščiai prižiūrimi, dera iki 50 m. amžiaus. Kavamedžiams būdingas trimetis derėjimo ciklas: pirmaisiais metais gausus derlius, antraisiais — vidutinis, trečiaisiais — menkas. Iš vieno medžiakrūmio vidutiniškai yra gaunama po 1 kg. kavos pupelių.

Lepūs kavamedžiai nemėgsta šilvančių saulės spindulių, bijo vėtrų ir skaudžiai kerta atogrąžų liūčių. Todėl, užveisiant kavos plantacijas, paliekama šiek tiek anksčiau augusio miško medžių, kurie yra tarytum apsauginiai skėčiai. Tad kavos plantacijų peizažas labai savitas: vientisoje kavamedžio sodinių juostoje išsimečė didžiuliai puošnūs medžiai. Nepakartojamas reginys, kai kavamedžiai apsidengia balta žiedų varške, o medžiai — apsauginiai skėčiai — pasidabina įvairių atspalvių žiedais. Ypač žavinga, kai ballutėlaiciame kavamedžių masyve kūpos nuostabių eritrinai, ir milžiniškos rožės, savo lajas iškaisę stambiais raudonais žiedais. O jau kvapai, kvapai, kurių A. Baranauko žodžiais tariant, nei nosis visų nepajįsta.

Reikia pasakyti, kad selekcininkai yra išvedę atsparesnių kavamedžių veislių, todėl dabar daug kur, ypač Lotynų Amerikoje, jau sodinamos plantacijos be dengiamųjų medžių. Kavamedžio vaisiai — uogos prinoksta ne vienu metu. Dėl to derlius renkamasis apie du mėnesius. Iš surinktų uogų tuoju pat išimamos sėklos — kavos pupelės. Tai daroma dviem būdais: sausuoju ir šlapuoju. Sausai išimant pupelės, reikia daugiau rankų dar-

(Nukelta į 6 psl.)

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
linkime mūsų klientams ir draugams
MARQUETTE FOODS DELICATESSEN
VIKTORAS IR EUGENIJA BACINSKAI
2943 WEST 71st STREET CHICAGO, ILL.
TEL.: WA 5-1661

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
linkime mūsų klientams, draugams ir pažįstamiems
ROYAL BLUE STORE
A. VALAVICIUS, A. CEPENAS, K. BRENCIUS
4359 S. Campbell Ave. Chicago, Ill. 60632
Tel. BI 7-9475

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
linki savo klientams ir draugams
KAZYS ir LIŪDA GRIAUZDĖS
Platus pasirinkimas maisto produktų
1439 South 49th Avenue, Cicero, Ill.
Tel. 652-9753

Visiems mūsų klientams ir draugams linkime gerų ir linksmy Velykų Švenčių

CHERRY MEAT PACKERS, Inc.
4750 So. California Ave., Chicago, IL 60632
Tel.: YA 7-1200

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
visiems savo draugams ir pacientams linki
DR. ir MRS. PETER T. BRAZIS
Gydytojas ir Chirurgas
2434 West 71st Street
Tel.: HEmlock 4-5849

GARSINKITĖS NAUJIENOSE



DIDŽIŲJŲ PAVASARIO ŠVENČIŲ —
VELYKŲ PROGA
linkime mūsų šeimos bičiuliams, draugams ir pažįstamiems jas praleisti saulėtai giedrioje, smagioje nuotaikoje.

BIRUTĖ IR JONAS BAUFELDAI
Baufeld Truck Refrigeration Service
Co., Inc.

1500 W. 33rd ST. CHICAGO, ILL. TEL.: 927-2749

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ LINKIME VISIEMS KLIENTAMS, DRAUGAMS IR PAŽĪSTAMIEMS

OFFSET LETTERPRESS
LAYOUT • ART • TYPE • COLOR PRINTING • ENGRAVING
CARBON INTERLEAVED FORMS • STATIONERY • BUSINESS FORMS
BOOKLETS • PHOTO REPRODUCTION • WEDDING INVITATIONS
10446 South Michigan Avenue Chicago 28, Illinois
Prompt Service
INTECH 8-3344
DAPKUS PRINTERS

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
linkime visiems savo klientams ir draugams

“RUTA” RESTAURANT

JANINA ir KAZYS BALTRAMONIAI, Sav.

6812 So. Western Avenue Tel. 778-3493

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
visiems savo klientams ir draugams linki

ANTANAS VASILIAUSKAS
MAISTO KRAUTUVĖ

1345 So. 49th Avenue Cicero, Ill. 60650
Tel.: TOWNhall 3-2834

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
linkime visiems savo klientams ir draugams

JŪRA TAP

“Kur geri draugai susitinka”
U. ir K. KUPREISIAI

2638 W. 69th Street Tel. PR 6-6673
Chicago, Ill.

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ
linkime visiems savo kostumeriams draugams ir pažįstamiems

BRIDGEPORT DELICATESSEN

ROMUALDAS URBONAS, Sav.

3263 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608
Phone CA 5-6696

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ
linki visiems savo klientams, draugams ir pažįstamiems

ANTANAS VILIMAS

PERKRAUSTYMAI ARTI IR
TOLIMŲ DISTANCIJŲ

823 West 34th Place
CHICAGO, ILLINOIS
Tel.: FRontier 6-1882

KAVA IR JOS ISTORIJA

(Atkelta iš 5-to psl.)

bo. Nuskintos uogos saulėje nuvytinamos, paskui pašalinamos sudžiūvęs jų apyvais. Taip paruoštos kavos pupelės labiau vertinamos. Šis būdas labiau paplitęs Jemene, Etiopijoje, Azijoje, kur daugiau smulkesnių kavos augintojų. Čia jos galutinai išvalo-šlapiasis būdas paprastai tai- mos, kalibruojamos, surūšiuo-

komas didelėse plantacijose, ypač Lotynų Amerikoje. Surinktos uogos iš pradžių parauginamos, kad nuo sėklių atsokytų uogų minkštumas, kuris vėliau pašalinamas vandens srove. Iš uogų išimtos kavos pupelės gerai išdžiovinamos ir gabenamos į supirkimo punktus. Čia jos galutinai išvalo-šlapiasis būdas paprastai tai- mos, kalibruojamos, surūšiuo-



Kavos žiedai ir vaisiai

jamos, siunčiamos į fabrikus, eksportuojamos į užsienį.

Dabar pasaulinė rinka žino apie tūkstantį prekybinių kavos rūšių.

Iš seno geriausia Jemeno kava "moka" gavo vardą nuo Mokos uosto, per kurį anksčiau būdavo eksportuojama. Dabar šios rūšies kavos mažai paruošiama, kad praktiškai jos jau nebeįsitaikytų pasaulinėje prekyboje. Šiandien "moka" vardu kartais dangstosi nesąžiningi vertelgos. Trumpai aptarti "moka" privalumus sunkoka. Specifinis Jemeno klimatas bei dirvožemis, šimtmečiais sukaupia augintojų patirtis, pagaliau seniai išreklamuota markė — tokios pagrindinės "moka" pasaulinio pripažinimo paslaptys.

Puikios kokybės yra ir "perl-kafe" vardu žinoma kava, gaunama iš vienasėklių kavamedžio uogų. Tokioje uogoje kavos pupelė, viena augdama, sukaupia daugiau vertingųjų medžiagų. Iš jų išvirsta kava būna itin puikios skonio. Vienasėklių uogų labai mažai teišauga. Jos atskiriamos nuimant derlių, vėliau atskirai labai kruopščiai apdorojamos. "Perl-kafe" pupelės kitokios formos — jos beveik apskritos.

Kavos rūšies pavadinimas dažniausiai būna susijęs su koku nors vietovardžiu. Antai, garsioji Brazilijos kava "santos", pavadinta Santos uosto vardu, per kurį ji išvežama. Kavos rūšis "harar" susijusi su Etiopijos miestu, "parana" — su Brazilijos valstija, "hodeida" — su Jemeno uostu ir t. t. Tiesa, pasitaiko ir kitokios kilmės kavos rūšių pavadinimų. Štai, žinomoji Indijos kava vadinama tiesiog "plantacine".

Kavos kokybę nulemia augimvietės sąlygos, kavamedžio veislė, agrotechnika, surinktų uogų apdorojimo būdas, individualūs įgūdžiai. Todėl rūšių pavadinimai nėra abstraktūs: jie atspindi kavos pupelių vertę.

Šalys, kurių kavos palntacijos yra žemumose, tegali kultivuoti konginius kavamedžius. Jų išaugintas produktas visada praslos kokybės. Pavyzdžiui, Gvinėjos kava ("gamē", "kisi", "ineak" ir kt.) gana menkai vertinama.

Jemene — arabinio kavamedžio domestikavimo šalyje — kavos kultūrai, matyti, ir "sienos padeda". Be to, čia kavos uogos apdorojamos sausuoju būdu, kruopščiai išdžiovinamos, dažniausiai rankomis rūšiuojamos. Todėl dauguma čia išaugintų kavos rūšių ("hodeida", "matari", "heimi", "jafei", "sarni" ir kt.) yra labai geros.

Brazilijoje vyrauja taip pat arabinių kavamedžių plantacijos, bet dėl nevienodų gamtinių sąlygų ne visur gaunama tokios pat vertės kava. San Paulo valstijos augintojai paruošia gerą kavą, kuri "santos" vardu išvežama į daugelį šalių. O Minas-Zeraiso valstijos Rijo rajone "rijo" vardu vadinama kava turi nemalonių vaisių kvapą, kurį sukelia jo junginių perteklius tų plantacijų dirvoje. Savaime supran-

tama, kad "rijo" kavos vertė menka.

Kavos pupelės, kaip bet kurie kiti žemės ūkio produktai, nors ir iš to paties rajono, ne visos būna vienodos kokybės. Todėl toliau kiekviena, palyginti stambi rūšis dar skaidoma į smulkesnes rūšis, kurios paprastai žymimos skaitmenimis (1, 2, 3...) ar raidėmis (A, B...). Skaitmenimi 1 ar raide A pažymima aukščiausios rūšies kava, o sekantieji eilučių numeriai atitinka vis prastesnės kokybės prekę. Štai braziliška "santos" kava skirstoma į 8 rūšis. "Santos-1" kavos praktiškai neparuošiama, nes jai keliama labai griežti reikalavimai. "Santos-2" yra labai aukštos rūšies kava. Ji dar vadinama "fenci" — "aukščiausioji". Daugiausia gaunama "santos-4" rūšies, kuri dažnai laikoma standartine kavos prekyboje, su ja lyginamos visos kitos rūšys.

Kasdieniniam vartojimui kavos pupelės paruošiamos fabrikuose, kuriuos tiksliausiai statyti kuo arčiau vartotojo. Mat, visiškai paruoštos kavos negalima ilgai laikyti, nes ji nustoja vertingosios aromatinės medžiagos.

Pagrindinis galutinio kavos pupelių paruošimo procesas — kelių valandų grūdinimas 180 — 200° temperatūroje. Grūdinamos pupelės paruduoja, įgauna specifinį aromatą, truputį išsipučia, netenka iki 18% svorio. Žymiai pasikeičia ir cheminė jų sudėtis: iš 9 — 13% vandens belieka 3%, iš 22% ląstelių — 18%, iš 8,4% rauginių medžiagų — 5%, 7% cukraus — 4%, o azotinių medžiagų procentas pakyla nuo 9 — 11 iki 14, riebalų nuo 11 — 13 iki 15, mineralinių druskų — nuo 3,6 iki 3,9, kitokių beazotinių medžiagų — nuo 15 — 20 iki 36. Kofeino kiekis keičiasi nuo 0,6 — 2,4% iki 1 — 1,5%.

Svarbiausioji kavos sudėtinė dalis yra alkaloidas kofeinas. Kavojė randama apie 30 organinių rūgščių, 8 B grupės vitaminai ir dar daug kitokių junginių. Geroje kavojė esančių medžiagų visas kompleksas pasireiškia maloniu aromatu, švelniu skoniu.

Kofeinas visokeriopai jaudina centrinę nervų sistemą. Išgėrus kavos puoduką, dingsta mieguistumas, išnyksta nuovargio jausmas, pagerėja galvosena, suaktyvėja jutimo organų veikla. Kava taip pat stimuliuoja širdies darbą, kraujo apytaką, kvėpavimą, maito virškinimą.

Kofeino teigiamas poveikis pajuntamas, kai jo išgeriama 0,1 — 0,2 g., tai yra maždaug vieną arbatinį šaukštelį maltos kavos. Kofeinas veikia 1 — 3 val.

Kai kas, norėdamas, kad kofeinas kuo ilgiau veiktų, kavą geria labai stiprią ir net kelis kartus per dieną. Tai kenksminga. Nesaikingai geriant kavą, galima susirgti nemiga, širdies ligomis, pasidaryti labai jaudriems. Kava ypač gali pakenkti senyviams žmonėms bei ligoniams.

Kavos mėgėjams, kuriems dėl sveikatos negalima vartoti

kofeino, gaminama specialiai, neturinti šio alkaloido kava. Iš tokios kavos pupelių, prieš jas grūdinant, išekstraguojamas kofeinas. Selekciniškai taip pat siekia išvesti kavamedžio veisles be kofeino.

Pastaruoju metu vis daugiau geriama tirpi, be nuosėdų (Nesscafé) kava. Ją gaminant, panaudojama daug įvairių chemikalų. Tie, kurie nenori be reikalo vartoti sintetinių cheminių medžiagų, pasirinks ne tirpiąją, o paprasčiausiai grūdintų kavos pupelių kavą.

Kavos per metus pasaulyje parduodama maždaug už 2 mlrd. dolerių. JAV importe ji užima pirmąją vietą. Daugiausia kavos suvartoja Švedija, Danija, Suomija, Norvegija. Šiose šalyse per metus vienam gyventojui tenka apie 10 kg. kavos. Po 3 — 7 kg suvartoja kiekvienas JAV, Olandijos, Šveicarijos, Belgijos, Prancūzijos, Vokietijos Federalinės Respublikos ir Kanados gyventojas.

Daug kas priklauso ir nuo šalies tradicijų. Antai, Anglijoje vienam gyventojui per metus tenka vos puskiлогramis kavos. Mat, anglai iš seno labiau mėgsta stiprią arbatą. Anglas kavą paprastai geria pusryčiaudamas ir dažniausiai baltintą.

Kavos skonį bei aromatą gerokai lenkia ir paskutinis jos paruošimo tarpsnis — virtuvė. Iš "M. ir G."

LIGOS BETRUKSTA

Gdytojas pasakoja savo draugui:

— Pavyko išrasti puikius vaistus. Dabar tik reikia išrasti atitinkamą ligą.

LINKSMŲ PAVASARIO ŠVENČIŲ IR ŠV. VELYKŲ DRAUGAMS, KOSTUMERIAMS IR VISIEMS LIETUVIAMS!



S. BALZEKAS, Jr.

S. BALZEKAS, Sr.



S. BALZEKAS, III

R. BALZEKAS

Balzekas Motor Sales, Inc.

CHRYSLER — PLYMOUTH — Distributor

"U WILL LIKE US"

4030 Archer Avenue

Telephone Virginia 7-1515

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ linkime pacientams, draugams ir pažįstamiems

DR. & MRS. P. ATKOCIŪNAS

DENTIST

1405 So. 49th Ct. Cicero 50, Ill.
Tel.: OL 2-4276

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ savo klientams ir draugams linki

LIEPAI IR PURTULIAI

CICERO LIQUOR HOUSE

4916 West 14th Street Cicero, Ill. 60650
Tel. TO 3-9518

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ linkime mūsų klientams, draugams ir pažįstamiems

BRONIUS ZABUKAS, Maisto krautuvė

4064 South Artesian Tel. 247-7871

LINKSMŲ VELYKŲ ŠVENČIŲ gausiems savo pažįstamiems ir bendradarbiams



linki

GEORGE J. JONIKAS
ir **JOHN A. JONIKAS**

7058 So. Fairfield Ave. RE 7-0017

GARSINKITĖS NAUJIENOSE



LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ

linki Roosevelt Furniture Bendrovės direktoriai: Len Blatz, Nellie Bertulis ir visas štabas visiems savo kostumeriams ir draugams

ROOSEVELT FURNITURE BENDROVĖ

Mrs. NELLIE BERTULIS IR LEN BLATZ
2310 W. Roosevelt Road SEEley 3-4711

LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ linki visiems savo klientams ir draugams

RED'S PLACE

Kur galima netik išgerti, bet ir gerai pavalgyti.
WALTER ir ELIZABETH MISEVICH, Sav.

2200 West Cermak Road Chicago, Ill.
Telef.: Virginia 7-8874



LINKSMŲ ŠV. VELYKŲ ŠVENČIŲ

linkime klientams ir visiems mūsų sūrių mėgėjams!

Allen ir Suzana Andruliai
Michigan Farm Cheese Dairy, Inc.

STASYS ir MARIJA METRIKIAI ir LAURA BAKAITIS
A. S. ANDRIULIO LIET. SŪRIŲ ATSTOVAI ČIKAGOJE IR APYLINKĖJE:

FARM FOOD COMPANY

1811 W. 47th St., Chicago, Ill. YA 7-8393